

АДАПТАЦІЯ НОРМ ВНУТРІШНЬОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В РАЗІ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС

Анотація. Висвітлено теоретичні і практичні питання гармонізації законодавства у зв'язку зі здійсненням європейської інтеграції у рамках Європейського Союзу, а також розглянуто можливі шляхи вирішення проблем за рахунок оптимізації адаптаційного процесу.

Аннотация. Освещены теоретические и практические вопросы гармонизации законодательства в связи с осуществлением европейской интеграции в рамках Европейского Союза, а также рассмотрены возможные пути решения проблем за счет оптимизации адаптационного процесса.

Annotation. The theoretical and practical issues of harmonization of legislation due to the European integration in the European Union are highlighted and possible ways of solving the problems through optimization of the adaptation process are discussed.

Ключеві слова. Європейський Союз, інтеграція, правова система, системний підхід, адаптаційні заходи.

У сучасному світі посилюються тенденції розвитку взаємозв'язку між державами. Міжнародні організації і співтовариства держав сприяють погодженому вирішенню загальних для світової співдружності проблем. Усвідомлення необхідності їхнього розв'язання стає домінуючою суспільною поведінкою в багатьох країнах, визначає мінливість співвідношення внутрішнього та міжнародного права. Причому ці процеси загострюють суперечності, потребують докладання певних зусиль для подолання колізій, що виникають.

Створення спільного правового простору для регулювання міжнародних відносин через гармонізацію правових приписів норм міжнародного права і національного законодавства є об'єктивною потребою і вимагає цілеспрямованої та скоординованої діяльності різних держав і міжнародних організацій. Однак на сьогодні законодавство України ще має велику кількість недоліків та прогалин, що суперечить вимогам ратифікованих нормативно-правових актів і декларацій вступу нашої країни до складу провідних міжнародних організацій та її розвиток.

На підставі зазначеного, вивчення питання щодо адаптації норм внутрішнього законодавства до законодавства ЄС є дуже актуальним.

За останні роки питання адаптації норм внутрішнього законодавства до законодавства ЄС досліджувались такими вченими-правниками, як: Антонович М. М., Забігайло В. К., Задорожний О. В., Капіца Ю. М., Луць Л. А., Муравйов В. І., В. Плавич, Рабінович П. М., Раданович Н. М., Цветков В. В., Шемшученко Ю. С. [1 – 11].

Метою даної статті є встановлення системи загальних принципів, взаємодія яких дозволить оптимізувати здійснення євроінтеграційного курсу правової політики України.

Згідно із Законом України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу" державна політика формується як складова частина правової реформи в Україні та спрямовується на забезпечення єдиних підходів до нормопроекування, обов'язкового врахування вимог законодавства Європейського Союзу під час нормопроекування, підготовки кваліфікованих спеціалістів, створення належних умов для інституціонального, науково-освітнього, нормопроектного, технічного, фінансового забезпечення процесу адаптації законодавства України [12].

Вироблення стійкого консенсусу з принципових політико-правових питань є нагальною необхідністю, без реалізації якої навряд чи можна розраховувати на ефективність євроінтеграційних трансформацій вітчизняного правопорядку. Тому необхідно виділити декілька ціннісно-значущих принципів, які необхідні для реалізації євроінтеграційних завдань, серед яких забезпечення наступництва розвитку національної правової системи. Серед політико-правових цілей, які мають неодмінно враховуватись у комплексі адаптаційних заходів, зазначеній меті має бути відведене чільне місце. Потреба в цьому зумовлена тим, що правова традиція "відповідальна" за збереження своєрідності національної правової системи, виступає одним із важливих компонентів культурної ідентичності українського народу [3].

Перехідний, трансформаційний характер економічних, політичних і, власне, правових процесів в українському соціумі призводить до того, що виявлення і констатація загальних, особливих та індивідуальних властивостей правової системи України зараз постає як доволі непроста проблема. Адже, як відомо, в сучасній – вітчизняній та зарубіжній – теоретичній юриспруденції відсутня єдина відповідь на питання про типологічну належність національної правової системи до певної правової сім'ї.

Також слід зауважити, що соціокультурні системи України та країн ЄС визначаються різними чинниками. Якщо власне спільні правові традиції виступають чи не найважливішим фактором зміцнення соціонормативних систем країн ЄС і засобом культурної інтеграції в умовах реального плюралізму, то специфіка правових традицій

Крім того, важливе місце займає збереження єдності й цілісності національної правової системи. З формальної точки зору засобом дотримання цієї вимоги виступає принцип системності (системний підхід). Забезпечення і підтримка дієвості вже існуючих зв'язків між елементами механізму правового регулювання в національній правовій системі, а також підтримка зв'язків цієї системи з іншими соціальними регуляторами мають виступати пріоритетними завданнями правової політики. З огляду на це, одним важливим методологічним уточненням видається вивчення можливостей адаптації не лише законодавства як провідної форми сучасного державного регулювання, але правової системи в цілому, оскільки дієвість останньої, саме як системи, зумовлюється взаємозв'язками між її структурними елементами.

Слід також відмітити, що специфічна структура нормативних та інших регуляторів в означеній сфері суспільних відносин, зокрема, засобів реалізації та захисту інтересів економічних відносин, залишається малодослідженим у вітчизняній юриспруденції питанням. Водночас без вивчення реальної ролі досі позаюрідичних чинників регулювання української економіки, а також тенденцій їх подальшого розвитку, будь-яке реформування правових механізмів охорони й захисту майнових прав неминуче залишатиметься малоефективним.

Не випадково сучасними дослідниками наголошується на хибності уявлень про "всесилля" законодавчих змін, про можливість практично необмеженої законотворчості. Зокрема, як слушно вказує Мальцев Г. В.: "Успіху соціального нормативного регулювання навряд чи може сприяти радикальна ломка природного ходу подій у регульованій сфері, але цей успіх є більш вірогідним, якщо людині вдасться опанувати об'єктивні закономірності, використати через них певні механізми саморегуляції", "... ідеальний образ порядку... значною мірою засновується на тому, що є – на внутрішніх резервах системи, на її здатності саморозвиватись і самозберігатись" [6].

Таким чином, як типологічний аналіз правових систем України та ЄС, складовими яких виступають механізми правового регулювання майнових відносин, так і аналіз особливостей функціонування правових і позапозаконних механізмів реалізації та захисту майнових інтересів суб'єктів національної економіки, виступають передумовами для вивчення можливостей адаптації відповідних інститутів українського права до права ЄС. Розв'язання означеного завдання дозволить встановити об'єктивні межі сумісності національної правової системи з правом ЄС у частині інститутів, за посередництвом яких відбувається регулювання майнових відносин і зокрема, функціонування механізмів захисту майнових прав та інтересів. Лише на такій основі стане можливою науково обґрунтована відповідь на питання про характер, який, з огляду на існуючі суспільно-політичні й економічні реалії, повинен мати процес адаптації – зокрема з урахуванням специфіки вітчизняної правової системи. Особлива значущість цього питання зумовлена принципово односторонньою спрямованістю згаданого процесу.

Вироблення та уточнення стратегічних пріоритетів правової політики у сфері євроінтеграції вимагає, з одного боку, визначення економічних, соціальних і політичних інститутів та, відповідно, інститутів і галузей законодавства, а також, якою мірою зараз ідеться не лише про формально-текстуальну, документальну, але й про дієву соціально-змістовну, правозастосувальну й правореалізаційну адаптацію, а також про вибір її найбільш оптимальних форм.

З іншого ж боку, визначення тих сфер правового регулювання, у яких адаптаційні процеси характеризуватимуться особливою потенційною складністю, дозволить максимально оптимізувати розробку довгострокової адаптаційної програми із визначенням найближчих та перспективних послідовних завдань, які мали б бути реалізованими в її межах.

Наук. керівн. Журнова К. О.

Література: 1. Антонович М. М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: Теорія і практика / М. М. Антонович. – К.: Києво-Могилянська академія, 2007. – С. 384. 2. Забігайло В. К. Право України в контексті його апроксимації до права Європейського Союзу / В. К. Забігайло // Українсько-європейський консультативний центр з питань законодавства. Інформаційний бюлетень центру. – 2000. – № 4. 3. Задорожний А. В. Проблеми гармонізації законодавства України і стран Европы / А. В. Задорожний // Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы / под общ. ред. Е. Б. Кубко, В. В. Цветков. – К.: Юриком Интер, 2003. – С. 115–120. 4. Капіца Ю. М. Наближення законодавства України до законодавства ЄС відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між Європейським Союзом і Україною: цілі та методи / Ю. М. Капіца // Український правовий часопис. – 1998. – № 2. – С. 18–24. 5. Луць Л. А. Європейські міждержавні структури та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти): монографія / Л. А. Луць. – К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – 304 с. 6. Муравйов В. І. Суверенітет України і міжнародне право / В. І. Муравйов; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького; відп. ред. В. Н. Денисов, В. І. Свінтов – К., Манускрипт, 1995. – 359 с. 7. Плавич В. Сучасні проблеми гармонізації законодавства України з нормами міжнародного права / В. Плавич // Український часопис міжнародного права. – 2003. – № 2. – С. 89–94. 8. Рабінович П. М. Про критерії відповідності національної юридичної практики нормам Конвенції про захист прав і основних свобод людини / П. М. Рабінович // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Дослідження. Нормативні акти. – Львів. – 2000. – № 4. – С. 20–24. 9. Раданович Н. М. Імплементативна правотворчість: деякі загальнотеоретичні аспекти / Н. М. Раданович // Праці Львівської лабораторії прав людини Академії правових наук України. Серія І. "Дослідження та реферати". – Вип. 2. – Львів, 1999. – С. 30–34. 10. Цветков В. В. Эффективность управления – важный фактор гармонизации законодательства / В. В. Цветков // Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы. – К., 2003. – С. 81–100. 11. Шемшученко Ю. С. Теоретические проблемы гармонизации законодательства Украины с европейским правом / Ю. С. Шемшученко // Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы. – К., 2003. – С. 35–42. 12. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.